

# NĚKTERÉ ZÁSADY ŘÍZENÍ OBRANY ČSSR

Současný stav i další vývoj mezinárodně politických vztahů vůči státům socialistické soustavy předurčuje především existence bloků imperialistických států, proto nevylučujeme možnost rozhodného řešení třídně antagonistických rozporů formou ozbrojeného násilí tj. válkou.

Tato skutečnost nutí socialistické státy promítat přípravy obrany do všech oblastí společenského života a klade stále vyšší nároky na aktivizaci všech duchovních a materiálních hodnot společnosti v zájmu obrany. Způsobuje současně, že veškeré budovatelské úsilí socialistických států je ve stále rostoucím měřítku ovlivňováno požadavky a potřebami přiměřeného zabezpečení proti možné válečné úhroze.

Máme stále na mysli, že příprava obrany státu je dlouhodobý složitý proces, v jehož průběhu dosahujeme potřebných obranných schopností státu v souladu s existujícími a předpokládanými vnějšími i vnitřními faktory. Plní současně dvě funkce a to

- zajišťuje získání schopností a vlastností k úspěšnému vedení války,
- svou existencí pomáhá vytvářet takové podmínky, které oslabují možnosti potenciálního nepřítele použít k dosažení svých třídně politických cílů ozbrojeného násilí — jako neúnosného rizika.

V tomto smyslu jsou přípravy obrany socialistického státu důležitým předpokladem jednání se státy kapitalistické koalice, pilířem socialistické státní moci, který podporuje odvrácení války a dosahování politických cílů nenásilnou cestou.

V současné etapě vývoje vojenství je pro přípravy obrany charakteristické, že

- jde o velký rozsah náročných opatření, jejichž realizace často převyšuje surovinové, ekonomické, vědeckotechnické a lidské kapacity jednoho, zejména

malého státu. To vyplývá z objektivní technologické složitosti ozbrojeného zápasu. Jejím základem je neustálý růst vědeckého poznání a rozvoj vojenské techniky. Dále to vyplývá z faktu, že obsah a prostorový účinek ničivých prostředků je prakticky neomezený, což si vynucuje plánování a realizaci obtížných a současně nákladných opatření na území státu;

— přípravy obrany přestaly být náplní krátkého předválečného období. Mají dlouhodobý a soustavný ráz. Jednak proto, že síly a prostředky včetně materiálových rezerv pro válku nemůžeme vytvořit v relativně omezeném časovém období, a také proto, že vojenská technika poměrně rychle morálně stárne a musíme ji obnovovat ve stále kratších časových cyklech. To podstatně zvyšuje náklady na přípravu obrany, na nákup vojenské techniky, licenci, na výzkum, vývoj, výrobu i na trvalou a soustavnou přípravu specialistů;

— účinné přípravy na válku přesáhly rámec možností a přestaly být záležitostí jednoho, zejména malého i středně velkého státu. Z koalčního charakteru války vyplývá i nutnost těsné koordinace opatření ve všech sférách příprav, zejména v oblasti politické a hospodářské a ve výzbroji a výrobě vojenské techniky;

— příprava obrany a vedení války přestaly být výlučnou záležitostí ozbrojených sil a staly se předmětem zájmu a plnění všech institucí státu a společnosti.

Přípravy obrany zahrnují v současné době širokou škálu činností a složitých součinností vojenských i nevojenských orgánů a organizací nejen ve vnitrostátním, ale také v koalčním rámci. Z toho vyplývá i nutnost, aby přípravy obrany státu řídily nejvyšší stranické a státní orgány a aby byly k tomu vytvořeny potřebné orgány s rozsáhlou pravomocí.

Z těchto obecně platných podmínek a z leninských principů budování a řízení obrany socialistické vlasti budou vycházet i zásady řízení ČSSR z hlediska obrany. Zásady řízení obrany ČSSR budeme obecně formulovat tak, aby měly dlouhodobou platnost.

### **Obecné zásady pro řízení příprav obrany ČSSR v míru i pro řízení ČSSR za branné pohotovosti státu**

**Obrana socialistického státu je jedním ze základních celospolečenských úkolů, na němž se v diferencované míře podílejí všechny prvky společenského systému.** Proto jsou otázky obrany země trvalou a neoddelitelnou součástí řídicích činností všech stranických a státních orgánů a společenských organizací.

**Vedoucí politickou silou** v systému řízení obrany země je Komunistická strana Československa. Tato řeší otázky obrany státu z třídního a internacionálního hlediska, vypracovává linii branné politiky, sjednocuje a usměrňuje celospolečenské úsilí k obraně.

Další obecnou zásadou je, že řízení obrany ČSSR v míru i za branné pohotovosti je uplatňováno na **internacionálních zásadách**. Vrcholným orgánem členských států Varšavské smlouvy je Politický poradní výbor. Z jeho doporučení plně vycházejí stranické a státní orgány při řízení obrany ČSSR.

Při řízení obrany státu je nezbytné **uplatňovat poznatky a zkušenosti členských států Varšavské smlouvy, zejména Sovětského svazu.**

Jedním ze základních principů zabezpečení obrany ČSSR je **centralizované řízení**, které vytváří podmínky pro spolehlivé a efektivní řízení státu i v nejsložitější variantě zahájení a vedení války. Obrana státu musí být řízena komplexně na základě perspektivní koncepce. Vyplývá to z charakteru soudobé války.

Systém řízení příprav k obraně v míru musí vytvořit základní předpoklady **pro rychlý a plynulý přechod orgánů a organizací z mírových podmínek na činnost za branné pohotovosti státu bez podstatných кадровých a strukturálních změn.**

KSC uskutečňuje brannou politiku v oblasti státního řízení.

a) **po linii rad obrany**, která je základní pro řízení obrany země. Tuto linii řízení určuje především Rada obrany státu, která řeší základní koncepční otázky obrany státu a rozhoduje o jejích hlavních opatřeních. Rady obrany ostatních stupňů zabezpečují úkoly stanovené Radou obrany státu v konkrétních podmínkách svého teritoria;

b) **po vládní linii**, reprezentované vládami ČSSR, ČSR a SSR a národními výbory, které v řízení obrany plní funkce a povinnosti vyplývající ze zákonů a realizují je v souladu s usneseními příslušné rady obrany. Probíhá rovněž resortní (odborná, odpovědná, oborová) linie řízení v rámci ministerstev a ostatních ústředních orgánů, podniků, závodů a zařízení.

Úloha presidenta ČSSR, Federálního shromáždění v otázkách obrany, jakož i jejich vztah k Radě obrany státu vyplývají z příslušných zákonů.

Dále chceme podrobněji rozvést hlavní zásady řízení **příprav obrany státu v míru**, které plně vychází z obecných zásad platných pro mírové období příprav obrany a pro řízení ČSSR za branné pohotovosti státu a v nedílné jednotě na ně navazují.

Jak jsme již uvedli, příprava k obraně státu v míru je dlouhodobým a složitým úkolem. Jeho obtížnost vyplývá z objektivního faktu, že těžiště činnosti převážné většiny oblasti a prvků branného systému spočívá v mírovém budovatelském úsilí. Naproti tomu ve válečném období veškeré úsilí stranického, státního a společenského organismu je zaměřeno téměř výlučně na řešení otázek obrany státu.

Proto také nemůžeme již v míru přecházet na všechny válečným podmínkám odpovídající struktury a zabezpečit všechny činnosti a hmotné prostředky pro válku. Je však nutné pro ně vytvořit potřebné předpoklady a zejména zabezpečit, aby příslušné kádry získaly již v míru návyky, potřebné pro činnost za války.

I přípravy v míru mají jednoznačně třídní povahu a jejich zabezpečování je možné jen v rámci socialistické koalice — Varšavské smlouvy. **Politické usměrnění, sjednocení a sladění složitého organismu branného systému ČSSR ve vnitrostátních vazbách i v rámci Varšavské smlouvy může zabezpečit jen KSC,** její ústřední výbor a další stranické orgány prostřednictvím stranických organizací a členů strany v orgánech státní správy a ve společenských organizacích.

**Vedoucí úloha KSC** je tedy nejzákladnějším předpokladem důsledného určení třídně politického charakteru branného systému ČSSR. Otázky vojenské výstavby, obrany a bezpečnosti státu jsou v třídně rozděleném světě neoddelitelné od celkového rozvoje socialistické společnosti. Předpokladem maximální

efektivnosti a pružnosti branného systému ČSSR je jednotu politických, ekonomických a vojenských stránek, což musí zabezpečovat systém řízení.

KSČ uplatňuje svůj vliv především v rozhodujících otázkách branného systému, kde určuje jejich orientaci a základní kvality. Hlavní směry uplatňování vlivu KSČ na řízení přípravy obrany ČSSR v míru — viz článek pplk. ing. K. Boušky „Obecné principy (zásady) dalšího zdokonalování branného systému ČSSR“ (VM 6/1973), proto je nebudeme opakovat.

V tomto úsilí vychází komunistická strana ze současné etapy vývoje naší společnosti, kterou chápe v jednotě jejích vnitřních a mezinárodních aspektů. Zdůrazňuje zejména **třídní funkci a třídní charakter** veškeré naší činnosti a naše **internacionální poslání**. Cílem této činnosti je vytvářet a udržovat hodnoty zabezpečující rozvoj socialistického státu a jeho uchování v případě války.

Ústřední výbor KSČ a jeho předsednictvo určují v duchu generální linie sjezdu v zásadních otázkách vojenskopolitickou linii, která je závazná pro všechny politické, hospodářské, vojenské a společenské instituce. Vliv KSČ uplatňuje širokou škálou forem především prostřednictvím územních orgánů KSČ, zkušených stranických pracovníků ve státních orgánech a společenských organizacích. Zastoupení představitelů stranických orgánů v nejvyšších státních funkcích umožňuje uplatnit vliv strany na všechny oblasti branného systému.

**Vedoucí úloha komunistické strany** je základním předpokladem důsledného plnění třídní politického určení branného systému státu jako socialistického ozbrojeného organismu.

**Význačnou úlohu a místo při řízení příprav obrany ČSSR v míru mají vrcholné státní orgány.**

Řízení těchto příprav v době míru je nedílnou součástí řízení proporcionálního rozvoje socialistické společnosti. Jednotlivá opatření musí vycházet z toho, aby vždy umožňovala **rychlý a hladký přechod z mírových podmínek na válečné bez podstatnějších kádrových, strukturálních a metodických změn.**

Ze společenské závažnosti, složitosti a všestranné náročnosti řízení obrany země v soudobých podmínkách vyplývá, že tento složitý a dynamický proces musíme pečlivě organizovat a připravovat již v míru. Proto všechny federální i národní resorty, orgány a instituce, společenské organizace a jejich vedoucí funkcionáři na všech stupních řízení státní a společenské činnosti mají plnou osobní odpovědnost za komplexní a cílevědomé řízení a realizaci branných opatření v rámci své působnosti.

Jedním ze základních předpokladů při plnění úkolů obrany státu v míru je upevňování centrálního řízení v rozhodujících otázkách obrany státu se současným zvyšováním odpovědnosti i pravomoci ve všech ostatních otázkách na příslušných nižších úrovních řízení. Řízení příprav k obraně státu zapadá organicky do rámce obecných zásad řízení státu a jeho organismu.

**Princip centralizovaného řízení příprav státu k obraně** platí i ve federativním uspořádání ČSSR. Vychází plně z ústavních zákonů č. 143/1968 Sb., o českosloveské federaci a ústavního zákona č. 125/1970 Sb., podle kterých otázky obrany jsou ve výlučné federální pravomoci.

**Základní linii řízení příprav obrany v míru tvoří systém rad obrany** na jednotlivých stupních řízení, i když v míru vystupuje výrazněji do popředí úloha i ostatních státních institucí, především úloha federální a národních vlád.

**Rady a obrany** jsou vytvořeny na základě ústavního zákona č. 10/1969 Sb., o Radě obrany státu. Rada obrany státu v duchu vojenskopolitické linie KSČ rozhoduje o přípravě všech zásadních vojenských, bezpečnostních a ochranných opatření a o ekonomickém zabezpečení příprav obrany ČSSR. Rady obrany nižších stupňů potom zabezpečují splnění úkolů na svém teritoriu. Rady obrany mají právo ukládat úkoly k přípravě obrany orgánům a organizacím své úrovně řízení a podřízeným radám obrany.

**Jako odborné pracovní orgány** mají Rada obrany státu, rady obrany ČSR a SSR sekretariáty, u rad obrany nižších stupňů tuto funkci zastávají sekretáři.

Tyto na základě všestranných poznatků a potřeb obrany vypracovávají a doporučují v součinnosti s příslušnými institucemi radám obrany k rozhodnutí zásadní otázky příprav k obraně. Podle rozhodnutí rad obrany koordinují a zabezpečují kontrolu přijatých opatření a soustřeďují informace o stavu příprav k obraně. Na plnění úkolů sekretariátů se podílejí podle rozhodnutí rady obrany pracovníci především z vojenských a bezpečnostních institucí, pracovníci civilní obrany, plánovacích komisí a odborů, spojů, dopravy, zdravotnictví a po dohodě s příslušným orgánem KSČ i pracovníci Lidových milic.

**Vláda ČSSR a vlády ČSR a SSR** řídí a koordinují činnost podřízených orgánů a organizací k zajištění cílevědomé přípravy obrany státu v souladu s usneseními a rozhodnutími rad obrany. Usnesení a směrnice vlády ČSSR v otázkách obrany jsou závazné pro vlády ČSR a SSR. Zatímco Rada obrany státu rozhoduje o všech zásadních otázkách přípravy k obraně — zejména takových, které s ohledem na utajení nemohou vejít v širší známost, vláda ČSSR řeší všechny ostatní otázky spojené s přípravou obrany a budováním branného systému.

**Ministerstva ČSSR, ČSR a SSR** plní v přípravě obrany úkoly dané jim jejich působností a rozhodnutími rad obrany a vlád. Federální ministerstva v otázkách obrany resortně řídí odpovídající resorty národních vlád. Koordinujícím orgánem v přípravě k obraně je ve vojenské oblasti federální ministerstvo národní obrany, v oblasti bezpečnostní a civilní obrany federální ministerstvo vnitra a v ekonomické oblasti státní plánovací komise.

**Hlavním prostředkem koordinace** a účelné součinnosti všech státních orgánů a společenských organizací při přípravách obrany ČSSR v míru jsou hlavní plánovací dokumenty k zabezpečení obrany ČSSR, o kterých pojednává článek pplk. B. Zýky a pplk. ing. K. Boušky ve VM 7/1973.

**Ozbrojené složky**, které za branné pohotovosti budou plnit úkoly obrany a ochrany teritoria ČSSR, můžeme ve smyslu ustanovení branného zákona rozdělit na

- ozbrojené síly, které se dále dělí na
  - vojska ČSLA, ve kterých nejdůležitější úlohu hrají
  - polní vojska a
  - vojska protivzdušné obrany státu;
- vojenské jednotky federálního ministerstva vnitra a to
  - vojska Pohraniční stráže,
  - vojska civilní obrany a
  - ostatní vojenské jednotky federálního ministerstva vnitra, doplňované na základě branné pohotovosti;

- Sbor národní bezpečnosti, který se dělí na
  - veřejnou bezpečnost a
  - státní bezpečnost;
- Sbor nápravné výchovy v resortech ministerstva spravedlnosti ČSR a SSR;
- Lidové milice, které přímo řídí příslušné orgány KSČ;
- veřejné ochranné sbory (např. útvary požární ochrany).

Výstavbu a přípravu ozbrojených složek řídí v míru ty instituce, do jejichž oblasti příslušné složky funkčně náleží. Z principů řízení ČSSR z hlediska obrany však vyplývá i zásada uplatňovat již v míru nezbytné sladění a koordinaci výstavby a přípravy ozbrojených složek. Toho dosahujeme systematickým plněním úkolů dalšího zdokonalování branného systému ČSSR.

Přípravy k obraně **v národním hospodářství** jsou nedílnou součástí realizace vojenské politiky KSČ.

Rozhodující zásadou řízení příprav v národním hospodářství je uplatňování principu centrálního řízení, který musí umožňovat plynulý přechod k řízení národního hospodářství v době války. Přípravy k obraně jsou nedílnou součástí činnosti řídicích orgánů všech stupňů.

Za celkové přípravy k obraně v národním hospodářství odpovídá vláda ČSSR, která schvaluje zvláštní část státního plánu rozvoje národního hospodářství, v němž stanoví úkoly federálním orgánům a orgánům ČSR a SSR. V těchto otázkách národní orgány státní správy odborně řídí odpovídající federální orgány státní správy.

Přípravy v oblasti hospodářské mobilizace v národním hospodářství metodicky řídí Státní plánovací komise.

Vláda ČSR a SSR odpovídá za plnění úkolů vyplývajících pro orgány republik ze zvláštní části státního plánu rozvoje národního hospodářství.

**Odborným a koordinujícím orgánem** v celém rozsahu příprav k obraně státu je federální ministerstvo národní obrany. Generální štáb ČSLA plní úlohu sekretariátu Rady obrany státu\*).

**Přípravy k obraně státu ve vojenské oblasti** řídí v ČSLA federální ministerstvo národní obrany a u vojsk ministerstva vnitra federální ministerstvo vnitra\*).

**Přípravy k obraně státu v bezpečnostní oblasti** řídí federální ministerstvo vnitra\*).

**Přípravy k obraně státu v oblasti Civilní obrany** řídí ministr vnitra ČSSR — velitel CO ČSSR centralizovaně prostřednictvím územních velitelů CO\*).

Za přípravy **k obraně státu v národním hospodářství** odpovídá vláda ČSSR a metodicky je řídí Státní plánovací komise\*).

**Řízení politicko-ideové výchovy** v oblasti branné politiky je součástí ideologické práce strany, která probíhá pod jejím vedením. Je zaměřeno na cílevědomé a systematické ovlivňování procesu přípravy společnosti k obraně, upevňování socialistického vlastnictví, proletářského internacionalismu, objasňování leninských principů výstavby a upevňování obrany země a jejích ozbrojených sil.

Politicko-ideová činnost na úseku obrany státu je nedílnou součástí činností všech orgánů, organizací a institucí.

**Národní fronta a společenské organizace** v ní sdružené se aktivně podílejí na přípravách k obraně státu. Ve své činnosti se řídí směrnicemi a pokyny

\* ) Odstavce takto označené rozvedeme v samostatném článku.

ÚV KSČ, doporučeními Rady obrany státu, zákony a ostatními právními předpisy.

Zvláštní postavení v tomto směru mají v Národní frontě společenské organizace s brannou náplní činnosti, které v odborných otázkách plní podle uzavřených dohod požadavky příslušných federálních orgánů státní správy.

Důležitá úloha připadá Československému rozhlasu, Československé televizi, Československé tiskové kanceláři a Československému filmu, které v rámci komplexního ideologického působení operativně a cílevědomě působí při ovlivňování myšlení a jednání obyvatelstva při přípravách státu k obraně. Jejich činnost je obsahově řízena ÚV KSČ.

Jednou z důležitých zásad systému řízení je příprava a zdokonalování **odolnosti válečných pracovišť**, včetně systému jejich spojení.

Zvláště je třeba věnovat soustavnou pozornost přípravě **řídících kádřů** k plnění úkolů za branné pohotovosti státu, která vytváří nezbytné předpoklady pro efektivní řízení.

Pro potřeby obrany ČSSR je nezbytné rozvíjet i **vědeckou činnost**. K zabezpečení tohoto úkolu je třeba v plném rozsahu využívat celostátní vědeckovýzkumnou základnu.

Jednou z forem řízení příprav státu k obraně je i **legislativní činnost**, která vytváří v československém právním řádu nezbytné předpoklady pro zabezpečení zájmů a potřeb obrany. Legislativa přitom vychází z jednotné koncepce a z požadavků fungování československého právního řádu za branné pohotovosti státu.

Nedílnou součástí řízení příprav obrany ČSSR v míru je i **kontrolní činnost**. Přípravy k obraně kontrolují řídící orgány všech stupňů v rozsahu své pravomoci.

**Závěrem** chceme zdůraznit, že zdokonalování systému řízení obrany státu je nedílnou součástí rozvoje socialistického státu a chápeme je jako nepřetržitý proces.

Důsledné řízení příprav obrany ČSSR v míru má vytvořit nezbytné předpoklady k dalšímu jednotnému zdokonalování branného systému ČSSR jako celku a současně vytvořit základní podmínky k proporcionálnímu rozvoji jeho jednotlivých oblastí — podle jejich důležitosti v systému obrany ČSSR.